

KONTROLA JAKOŚCI HANDLOWEJ ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH SPECJALNEGO PRZEZNACZENIA

Warszawa, 2018 r.

KONTROLA JAKOŚCI HANDLOWEJ ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH SPECJALNEGO PRZEZNACZENIA

1. Realizując ustawowy obowiązek ochrony interesów konsumentów, Inspekcja Handlowa w trzecim kwartale 2017 roku przeprowadziła kontrolę, której celem była ocena jakości handlowej środków spożywczych specjalnego przeznaczenia lub których oznakowanie sugerowało taką klasyfikację.

W obecnym stanie prawnym nie funkcjonuje już pojęcie „środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego” – pozostały jednak regulacje dotyczące takiej żywności, która stanowi częściowe lub wyłączone źródło pożywienia dla niektórych grup ludności, i która ma zasadnicze znaczenie przy postępowaniu w pewnych schorzeniach lub jest kluczowa, jeżeli chodzi o utrzymanie pożądanej adekwatności odżywczej żywności dla niektórych szczególnie wrażliwych grup ludności¹, tj.:

- a. preparatów do początkowego żywienia niemowląt i preparatów do dalszego żywienia niemowląt;
- b. produktów zbożowych przetworzonych oraz żywności dla dzieci;
- c. żywności specjalnego przeznaczenia medycznego;
- d. środków spożywczych zastępujących całodzienną dietę, do kontroli masy ciała.

Środki spożywcze nie klasyfikujące się do żadnej z ww. grup (np. napoje na bazie mleka i podobne produkty przeznaczone dla małych dzieci, żywność dla sportowców, żywność dla diabetyków) objęte są ogólnymi, horyzontalnymi regulacjami odnoszącymi się m.in. do zasad przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, suplementów diety, stosowania oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych oraz wzbogacania żywności.

2. Ocenie poddano przede wszystkim prawidłowość oznakowania, parametry fizykochemiczne, warunki przechowywania, identyfikowalność produktów oraz przestrzeganie ich dat minimalnej trwałości.

3. Kontrolę przeprowadzono na terenie całego kraju obejmując nią łącznie 85 placówek handlu detalicznego, w tym: 66 sklepów należących do sieci handlowych, 6 sklepów specjalistycznych, 10 innych sklepów oraz 3 hurtownie.

Nieprawidłowości stwierdzono w 27 placówkach (31,8 proc.). Dotyczyły one przede wszystkim oznakowania opakowań produktów.

4. Skontrolowano ogółem 817 partii produktów o łącznej wartości 44,3 tys. zł, w tym:

- 427 partii produktów dla małych dzieci (zgodnie z

¹ Por. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 609/2013 z dnia 12 czerwca 2013 r. w sprawie żywności przeznaczonej dla niemowląt i małych dzieci oraz żywności specjalnego przeznaczenia medycznego i środków spożywczych zastępujących całodzienną dietę, do kontroli masy ciała oraz uchylające dyrektywę Rady 92/52/EWG, dyrektywy Komisji 96/8/WE, 1999/21/WE, 2006/125/WE i 2006/141/WE, dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/39/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 41/2009 i (WE) nr 953/2009 (Dz.U. UE L 181 z 29.6.2013, s. 35);

przepisami, małe dziecko oznacza dziecko w wieku od jednego roku do trzech lat)

- 191 partii produktów dla osób na diecie bezglutenowej,
- 68 partii produktów dla sportowców,
- 45 partii produktów dla diabetyków,
- 21 partii produktów dla osób odchudzających się,
- 65 partii innych produktów.

Różnego rodzaju zastrzeżenia wniesiono do 77 partii (9,4 proc. ocenionych ogółem), o łącznej wartości 5,4 tys. zł, w tym:

- 27 partii produktów dla małych dzieci,
- 14 partii produktów dla diabetyków,
- 13 partii produktów dla sportowców,
- 8 partii produktów dla osób na diecie bezglutenowej,
- 1 partii produktu dla osób odchudzających się,
- 14 partii innych produktów.

5. Ocena oznakowania pod kątem zgodności z obowiązującymi przepisami wykazała nieprawidłowości w przypadku 63 partii produktów, tj. 7,7 proc. ogółem sprawdzonych, w tym:

- 23 partii produktów dla małych dzieci,
- 13 partii produktów dla sportowców,
- 12 partii produktów dla diabetyków,
- 7 partii produktów dla osób na diecie bezglutenowej,
- 1 partii produktu dla osób odchudzających się,
- 7 partii innych produktów.

Stwierdzono następujące nieprawidłowości w oznakowaniu (w kolejności według istotności dla konsumentów):

- stosowanie komunikatów o charakterze oświadczeń żywieniowych, lecz niezgodnych z przepisami obowiązującymi w tym zakresie, np.:
 - „niskokaloryczny” na produkcie o wartości energetycznej 367 kcal na 100 g, gdy zgodnie z wymaganiami stosowanie ww. oświadczenia jest dopuszczalne gdy produkt ma nie więcej niż 40 kcal na 100 g,
 - „niska zawartość tłuszczu” na produkcie zawierającym 12,7 g na 100 g, gdy zgodnie z wymaganiami stosowanie ww. oświadczenia jest dopuszczalne gdy produkt zawiera nie więcej niż 3 g tłuszczu na 100 g,

- stosowanie komunikatu o charakterze oświadczenia zdrowotnego, lecz niezgodnego z przepisami obowiązującymi w tym zakresie, np.: „pomaga w utrzymaniu zdrowych kości” zamiast: „białko pomaga w utrzymaniu zdrowych kości”,
- stosowanie sprzecznych deklaracji odnoszących się do przeznaczenia produktu, np. jednocześnie zamieszczono deklarację „środek spożywczy specjalnego przeznaczenia żywieniowego dla niemowląt i małych dzieci” oraz „po 12 miesiącu”, tj. z drugiego komunikatu wynikało inaczej niż z pierwszego, że produkt nie jest przeznaczony dla niemowląt (zgodnie z przepisami, niemowlę to dziecko poniżej 12 miesiąca życia;),
- niepodanie nazwy produktu lub podanie nieprawidłowej nazwy, np. zamieszczenie jednocześnie nazw „wafle kakaowe” i „wafle o smaku kakaowym” oraz „wafle przekładane kremem kakaowym”, użycie w nazwach bezglutenowych chlebów określenia „naturalny”, gdy zawierały one dodatki do żywności takie jak substancje zagęszczające, konserwant lub barwnik, określenie w nazwie kisieli jako „mocno owocowy” gdy zawierał on tylko 0,1% proszku truskawkowego,
- brak polskiej wersji językowej całego oznakowania lub niektórych istotnych informacji o produkcie, np. dotyczących wersji smakowej napoju dla sportowców, liczby porcji w opakowaniu, kraju pochodzenia składników rolnictwa ekologicznego,
- nieprawidłowości dotyczące informowania o składnikach alergennych lub powodujących reakcje nietolerancji, w szczególności niewyróżnienie ww. składników w wykazie składników oraz podawanie deklaracji typu „może zawierać śladowe ilości alergenu”, gdy przepisy prawa nie definiują w żaden sposób pojęcia „śladowych ilości”, zatem tego typu komunikat był niejednoznaczny dla konsumentów,
- brak ilościowej zawartości kakao występującego w nazwie produktu oraz podkreślonego słownie i graficznie w jego oznakowaniu,
- mniejszej wagi niezgodności.

6. W laboratoriach zbadano ogółem 80 partii produktów, kwestionując 4 partie (5 proc. zbadanych) z uwagi na niezgodność z zamieszczonym w oznakowaniu oświadczeniem żywieniowym lub informacją o wartości odżywczej, np.:

- w czekoladzie gorzkiej bez dodatku cukru stwierdzono zawyżoną, w porównaniu do deklaracji w wartości odżywczej, zawartość cukru oraz

stwierdzono zawartość sacharozy oraz laktozy niedeklarowanych w oznakowaniu,

- w produktach dla niemowląt i małych dzieci stwierdzono 2,5 i 4-krotnie wyższą zawartość witaminy C spowodowaną – jak wyjaśnił producent – zastosowaniem zbyt dużego naddatku technologicznego (witamina C jest związkem nietrwałym, którego zawartość znacząco spada wraz z upływem czasu przechowywania produktu, dlatego producent zastosował większy dodatek tej witaminy niż zadeklarował w oznakowaniu).

7. Pod względem zgodności ilości rzeczywistej z ilością nominalną towaru podaną przez paczkującego na opakowaniu sprawdzono łącznie 212 opakowań produktów. Wyniki pomiaru zawartości opakowań nie przekroczyły dwukrotnej ujemnej wartości błędu ilości towaru paczkowanego (T1), określonej w ustawie o towarach paczkowanych², w związku z tym nie wniesiono zastrzeżeń w tym zakresie.

8. W toku kontroli sprawdzono ponadto:

- przestrzeganie aktualności dat minimalnej trwałości – w wyniku kontroli zakwestionowano z uwagi na przeterminowanie 10 partii produktów (1,2 proc. partii skontrolowanych ogółem), oferowanych konsumentom w 5 sklepach,
- przestrzeganie obowiązku zapewnienia identyfikowalności środków spożywczych, stwierdzając nieprawidłowości w dwóch sklepach, gdzie nazwy 3 produktów były inne w dowodach dostaw niż na opakowaniu, co utrudniało możliwość śledzenia żywności,
- przestrzeganie obowiązku powiadomienia Głównego Inspektora Sanitarnego o pierwszym wprowadzeniu do obrotu – w wyniku kontroli stwierdzono niedopełnienie tej procedury w odniesieniu do 4 asortymentów tzw. żywności wzbogaconej,
- w przypadku placówek prowadzących sprzedaż internetową sprawdzono także prawidłowość prezentacji produktów na stronie internetowej, niewnosząc zastrzeżeń,
- prawidłowość warunków przechowywania, niewnosząc zastrzeżeń.

9. Ustalono, że kontrolowani przedsiębiorcy prowadzili działalność gospodarczą po uzyskaniu wpisu do CEIDG lub rejestru przedsiębiorców, zgodnie z danymi zawartymi w dokumentach rejestracyjnych.

10. Wyniki kontroli stanowiły podstawę do wycofania z obrotu towarów przeterminowanych, niewłaściwej jakości lub nieprawidłowo oznakowanych o łącznej wartości 654 zł.

11. Całokształt ustaleń kontroli dał podstawę do skierowania 21 informacji do właściwych terenowo wojewódzkich inspektoratów jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych oraz 9 – do organów nadzoru sanitarnego. W związku z popełnieniem wykroczeń z art. 100 ust. 1 pkt 1 *ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia*³ oraz 136 § 2 Kodeksu wykroczeń ukarano mandatami 5 osób na łączną kwotę 650 zł. Organy Inspekcji Handlowej wymierzyły 6 kar pieniężnych na podstawie art. 40a ust. 1 pkt 3 lub 4 *ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych*⁴ w łącznej wysokości 3,4 tys. zł. W 4 sprawach wydano decyzję o odstąpieniu od wymierzenia kary pieniężnej. Część spraw pozostaje w toku.

Opracowanie:

Departamentu Inspekcji Handlowej UOKiK

² ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o towarach paczkowanych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1161);

³ art. 100 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 149);

⁴ ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 2212).

Porady Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Konsumentom radzimy:

- zdrowa osoba nie musi stosować specjalnej żywności, zwłaszcza nie jest wskazane spożywanie suplementów diety czy żywności wzbogaconej jako substytut (zamiennik) zróżnicowanej diety;
- w dziale ze „zdrową żywnością” czy „żywnością dietetyczną” (te zwyczajowe określenia nie są prawidłowe) najczęściej znajduje się żywność powszechnie spożywana, więc wybierając produkt z takiej półki przeczytaj informacje na opakowaniu, zwłaszcza nazwę, wykaz składników oraz informację o wartości odżywczej. Dzięki temu upewnisz się, czy produkt odpowiada Twoim potrzebom;
- oznakowanie środków spożywczych powinno Cię jednoznacznie informować co to za produkt. Nie szukaj napisu „żywność specjalnego przeznaczenia żywieniowego”, ponieważ nie jest on obowiązkowy. Preparaty dla niemowląt powinny zawierać w oznakowaniu nazwę „Preparat do początkowego żywienia niemowląt” lub „Preparat do dalszego żywienia niemowląt” lub „Mleko początkowe” lub „Mleko następne”; w przypadku żywności dla dzieci powinien być wskazany wiek, od którego produkt może być spożywany, żywność specjalnego przeznaczenia medycznego powinna oprócz nazwy „Żywność specjalnego przeznaczenia medycznego” być oznakowana stwierdzeniem „do postępowania dietetycznego...”, gdzie w wolne miejsce będzie wpisana nazwa choroby, zaburzenia lub schorzenia, których dotyczy zamierzone zastosowanie produktu; żywność zastępująca całodzienne posiłki powinna nosić nazwę „Środek spożywczy zastępujący całodzienną dietę, do kontroli masy ciała”.

Przedsiębiorcom przypominamy:

- jeżeli wprowadzasz po raz pierwszy do obrotu na terytorium Polski żywność z wymienionych niżej grup, musisz powiadomić o tym Głównego Inspektora Sanitarnego (więcej na ten temat: <https://suplementy.gis.gov.pl/>):
 - preparaty do początkowego żywienia niemowląt, w tym mleko początkowe,
 - żywność specjalnego przeznaczenia medycznego,
 - suplementy diety,

- żywność wzbogacona, czyli środki spożywcze, do których dodawane są witaminy, składniki mineralne lub inne określone substancje;
- ani producent, ani sprzedawca nie mogą informować konsumentów, że oferowana przez nich żywność zapobiega chorobom albo je leczy. Wolno podawać konsumentom tylko dozwolone prawem oświadczenia żywieniowe (np. „źródło białka”) lub zdrowotne (np. „białko pomaga w utrzymaniu masy mięśniowej”); więcej na ten temat znajdziesz na stronie Państwowej Inspekcji Sanitarnej <https://gis.gov.pl/zywnosc/oswiadczenia-zywienia-i-zdrowotne/informacje-ogolne>;
- naruszenie obowiązków wynikających z przepisów o jakości handlowej zagrożone jest karą pieniężną w wysokości od 500 zł do pięciokrotnej wartości zakwestionowanych produktów; w przypadku zafałszowania kara ta może wynosić od 1000 zł do 10% przychodów przedsiębiorcy osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary.